

DEMOKRAT PARTİ
SOSYAL SORUMLULUK KOMİTESİ

ÖZEL SEKTÖRÜ GÜÇLENDİRME ZİRVESİ

SONUÇ BİLDİRGESİ

**ÖZEL SEKTÖRÜN KALKINDIRILMASI
ZİRVESİ,**
09 Mayıs 2024, Concorde Hotel-Lefkoşa

TURİZM SEKTÖRÜ ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

Moderatör:

Serhan AKTUNÇ

Katılımcılar:

Nail DİKEN, THY Temsilcisi

Arif BAYRAKTAR, RES-BİR Başkanı

Umut ERSEVER, KITREB Temsilcisi

Şükrü TOLGALI, KITSAB Temsilcisi

İlkay ASLIM, Pegasus Temsilcisi

Süleyman KANSU, KTOB Temsilcisi

Fuat TOPALOĞLU, KARIŞ Başkanı

Zekai GECE, KARIŞ Genel Sekreter

Berksan Bekir AKANDERE, Kıbrıs Türk
Toplu Taşımacılar Bilik Başkanı

Raportör:

Tuğçe ÖĞMEN,

Hamide KARAIŞMAILOĞLU

Turizm sektörü ülkemizin en büyük gelir getiren, cari açığı kapama konusunda “bir” numara olan ve istihdam açısından çok değerli bir sektördür.

Bu sektörün büyüklüğü, kamu maliyesine “çarpan etkisi” olarak yaptığı katkı, pandemi döneminde kamu maliyesinin ne kadar büyük bir borçlanmaya girdiğinden de anlaşılmaktadır. Fakat ve maalesef ülkemiz ekonomisinde, kamu maliyesinde bu kadar büyük bir önem arz eden sektör hem bütçe payında hem de halk nezdinde gerekli payı ve desteği görememektedir.

Bizler de DP olarak bu kadar büyük bir öneme sahip sektörün sorunlarını, daha da önemlisi, bu sektörün ve çalışanların refahını nasıl yükseltebiliriz, nasıl çalışanları ve işverenleri daha çok mutlu edebiliriz diye sektörün en önemli paydaşları ile aşağıda görüşlerinin özetini bulacağınız öneri ve sorunları ortaya çıkardık.

Amacımız, Akdeniz çanağında, etrafında Dünyanın en büyük turizm destinasyonları olan ülkemizin, bu pastadan daha büyük bir pay alabilmek için hem hükümetleri hem sektörün hem de halkımızın bilinçlendirilmesi ve bir yol haritası çizilmesidir.

Tüm katılımcıların ortak şikâyeti, kamunun cazibesinin, çalışma şartlarının ve maaşlarının yüksek olmasından dolayı, hizmetler sektöründe çalışan yerli halkın, en küçük bir fırsatta, özel sektörden ayrılarak, daha basit, hatta bazen daha düşük maaş da olsa kamuda çalışmayı tercih etmesi olarak gösterilmiştir. Bu da Turizm Bakanlığının, tüm paydaşların büyük özveri ve maliyetler ile ülkemizi tanıtarak getirdikleri turistlerin, harcamalarının, yine yabancı çalışanların maaşlarını aldıkları günün ertesinde, bu paraların büyük bölümünü yurt dışına çıkarmaları sonucu, ülke ekonomisinin zarar görmesine sebep veriyor olmaları

gerçeğidir. Bu konunun 2 büyük gerçeği ortaya çıkardığı konusunda tüm taraflar hemfikir olmuşlardır

1. Gerçek, maalesef toplum olarak hizmetler sektöründe çalışmayı içselleştiremiyor olmamızdır. Bu sektörde çalışmak Kıbrıs Türkü için öncelikli bir hal almıyor, maaş olarak daha yüksek maaşlarda ödense, hizmetler sektörü Kıbrıs Türkü açısından talep edilmiyor.
2. Gerçek, hizmetler sektörü, herkesin tatil yaptığı, dinlendiği zamanlarda çalışan, esasen insanları mutlu etmek için ortaya çıkan bir sektördür. Fakat bu ne kadar onur verici ve mutlu

edici bir meslek ve veya sektör olsa da zor bir sektör olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Bu gerçekler ışığında, bu sektörde çalışmanın motive edilmesi, desteklenmesi gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda Hükümetin ve siyasilerin de “fayda zarar” analizini düşünerek gerek çalışanlara gerekse de işverenlere destek vermesi, yurt dışına çıkarılan parayı da göz önüne alarak düşünmesi gerekmektedir. Yerli bir çalışanın ülkede harcayacağı para, piyasaya bırakacağı para göz önüne alınarak, hesaplanmalı ve bu para yurt

dışına çıktığında kamu maliyesine nasıl zarar verecek, aynı zamanda hizmetler sektöründe çalışmayan bir kişinin kamuda çalışması durumunda, kamu maliyesine olacağı külfet düşünülerek desteklenesi gerekmektedir.

Sektörel bazda ayrı ayrı baktığımız zaman da Otellerimizin ve çalışanlarının güçlendirilmesi için, OTEM gibi Turizm meslek lisesi gibi sektöre ara eleman yetiştiren kurumların daha fazla desteklenmesi, buradan sertifika, diploma alan öğrencileri motive etmek, sektöre aidiyet hissetmeleri, içselleştirmeleri için organizasyonlar yapılması gerekliliği ön plana çıkmıştır.

Yerli personel çalıştırmanın ülke ekonomisine çarpan etkisi ile daha çok katkı sağlayacağı gerçeğinin düşünülmesi gerekliliği konuşulmuş, bu sektörde çalışmanın gurur verici bir iş olduğu algısının yaygınlaştırılması için yazılı ve görsel basın ile dijital yayınlarla desteklenmesi vurgusu yapılmıştır.

Seyahat Acenteleri Birliğinin görüş ve önerileri de şu şekilde oluşmuştur

Özel sektörün güçlenmesi, ekonominin büyümesi demektir diye başlayan görüşleri, özellikle uçak biletlerini ucuzlatılması önerisinde bulundular. Bunun için de havayolu şirketlerine teşvik verilmesinin önemi üzerinde

duruldu. Bu sayede ülkeye daha çok turist gelecek bu da ülkede daha çok döviz girişi olmasının yolunu açacaktır. Bu da dolaylı olarak özel sektörün güçlenmesine ve özel sektör çalışanlarının hayat standartlarının ve gelirlerinin yükselmesine sebep olacaktır.

Kaçak acentecilik, rehberlik hizmetlerinin hem Acenteleri hem de rehberleri yakından ilgilendirmektedir. Bu konuda Rehberler Birliği de Acenteler Birliği de daha yoğun bir denetim yapılması talebinde bulunmuştur. Bu sayede vergisini veren, yanında işçi çalıştıran şirketlerin dezavantajlı duruma

düşmeyeceği ve gelirlerini artacağı konusu konuşuldu.

Rehberlerin bir diğer önemli talebi de Turizm Bakanlığının Rehber ücretlerini belirleme konusunda yetkili olduğunun ve dünyada 150 Euro civarı olan fiyatların ülkemizde 70 Euro civarı olduğuydu. Bu konuşmadan sonra da bakanlık ve rehberler fiyat konusu görüşüldü ve Rehber fiyatları 90 Euroya çıkarıldı.

Taşımacılık şirketleri de turizmin çok önemli paydaşlarından biri olmasına rağmen, Ticari araç izinlendirme komisyonunda Turizm Bakanlığından birinin olmaması, Turizm emekçilerinin hakkının korunması konusunda sorun

olduğu dikkat çekildi. Bu sektörde de yerli çalışan bulmakta büyük sorunlar olduğunun altı çizildi. Rehberlerin gibi taşımacılar da sekterde yeterli gelirin elde edilmemesinden dolayı, insanımızın başka sektörlere özellikle de kamuya yöneldiği üstünde duruldu. Sınır kapılarının daha efektif kullanılması, Güneyden geçecek turistlerin ülkemize geçişte yaşadığı sorunların dile getirdi ve kendi ayağımıza kurşun sıkıyoruz görüşüne varıldı. Herkesin kendi işini yapması gerekli vurgulandığı konuşmalarda, taşımacı taşıma işini yapacak, otelci otel, rehber görüşü savunuldu. Devletin gerekli korumayı yapmadığından, sektör olarak birbirine

giren sektörlerin birbirinin payına saldırmak zorunda kaldığı anlatıldı. Bu da yerel iş gücünün gelirinin düşmesine, dolaylı olarak da özel sektörün cazibesinin düşüp, kamuya cazibenin artmasına sebep olduğu vurgulandı.

7 Uçuş seferlerinin yetersizliği, ek seferlerin yapılamaması başlıca sorunlar arasındadır. Güney Kıbrıs'taki uçuş fiyatlarının makullüğü ile rekabet edilememektedir. Kıbrıs seferleri için özel booking ve özel koltuk imkânı sağlanabilirse iyileştirme olacağı düşünülmektedir. Kuzey Kıbrıs'a olan kültür gezileri arttırılırsa Turizm sektörüne bir ivme kazandırılabilir.

Pazartesi ve Perşembe günleri Türkiye'de uçuşlarda yapılan taban fiyat uygulamasının Kuzey Kıbrıs'ta uygulanmasının avantajları tartışıldı. Buna ek olarak da kültür ağırlıklı yapılması önerilen seferler için küçük otellerin neler yapabileceği hususunda görüş alışverişinde bulunuldu. Uçak doluluk oranı ülkemize genel olarak çalışan, öğrenci ve aileleri tarafından sağlandığından Turizm, gezi ve gözlem yapmak amacı ile ülkemize gelmek isteyen turistlerimize engel teşkil etmektedir. Tur operatörlerinin Güney ve Kuzey arasındaki haksız rekabetlerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu bağlamda charter uçuşlar ile gelen turistlerimize 70-100

Euro özel devlet destekli katkı sağlanmalıdır. Özel sektör ve devlet arasında 3. Ülke vatandaşlarının maaşlarına düzenleme yapılması gerektiği, KKTC vatandaşının maaşına katkı sağlanması, yabancı uyruklu çalışanlara da ekstra fon uygulanması sağlanmalıdır. Yabancı çalışanların aslında ülkeye katkı sağlamadığı, gelirlerini yurtdışında yaşayan ailelerine gönderdiklerinin aşikâr olduğu ortadadır. Bu nedenle yerli çalışan politikasının artırılmasının sağlanması fayda sağlayacaktır.

Havayolu temsilcileri bu konuda en sorunsuz fakat indirekt olarak da piyasayı pahalı eden bir durumdalar. Çalışanlarının büyük kısmı yerli fakat

yönetici kadroları Türkiye'den geliyor. Kullanılan catering hizmetlerinin de büyük bölümü Türkiye'de temin ediliyor. Bu ürünlerin Kıbrıs'ta temin edilmesi, ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlayacaktır görüşünü bizler dile getirdik. Bu olursa hava yolu ile ülkemize gelen 2 milyona yakın kişinin, uçakta tükettiği ürünlerin parası da ülke içinde kalacaktır. Bu konu için de girişimde bulunacağız. Fiyatlar konusunda da sefer sayılarının artırılması ve yeni şirketlerin gelmesi konusu önemli olduğu vurgulandı

Sonuç olarak, turizm ülkemizin en büyük döviz getirici, cari açığı kapayan sektördür. Tüm paydaşlar bu konuda hem fikir. Fakat devlet tarafından da

DEMOKRAT PARTİ
SOSYAL SORUMLULUK KOMİTESİ

**ÖZEL SEKTÖRÜ
GÜÇLENDİRME
ZİRYESİ**

toplum tarafından da gerekli desteği almadığı da aşıkardır. Güney komşumuzun 100 milyon Euro'ya yakın tanıtma bütçesi varken, Türkiye'nin 2023 turizm bütçesinin 9 milyara yakın olduğu ortadayken, 2023 yılında 4 milyon Euro ile Akdeniz çanağında tanıtım yapmak çok zor. Tüm paydaşlar bu sektörün desteklenmesi ve bu harcanan paranın da özel sektöre döneceği konusunda hepsi hem fikir.

Bunun yanında Kıbrıs Türk halkının da Turizm sektörünü içselleştirmesi ve sahiplenmesi konusunda hem destek hem de algı olarak çalışmalar yapılması gerekliliği ortaya kondu.

Devletin gelirlerini artırmak için turizmin ne kadar önemli olduğu, fayda zarar analizi ile de belli olduğu bir ortamda, Maliyenin hem üzerindeki kamuda iş alınan kişilerin yükü varken. Daha cazip bir özel sektörün, kamu maliyesinin yükünü de azaltacağı gerçeğini göz önüne alması gerektiği ortadadır. Bu noktada hükûmetin 2025 yılı için turizm fonunu daha yukarılara çıkarıp Akneniz çanağında bir oyuncu olma noktasına gelmesinin özel sektör çalışanlarının güçlenmesine sebep olacaktır.

Hizmetler sektöründe çalışanların nerdeyse %80'e yakını yerli olmadığı bir ortamda, ülkeye gelen paranın da nasıl yurt dışına çıktığı herkes tarafından

görülmeli ve buna göre önlemler alınmalıdır. Özel sektörün güçlendirilmesi güçlü ve sürdürülebilir bir yapıdan geçer, bunun da en önemli yolu da kesinlikle turizmdir.

Turizm pastasının daha geniş bir tabana yayılması, daha büyük bir sektörün bu pastadan pay almasının sağlanması gerekliliği çok önemlidir. Toplumun, esnafın turizm gelirlerinden daha çok pay almasının bir diğer önemli faktörünün de küçük otellerin desteklenmesi, acentelerin kültür turizmine yönelik turları ülkemize getirmeleri önemli bir konudur. Toplumla turistin daha çok bir arada olduğu, turizmin gerçek ortamında tüketildiği bir turizm şeklinin gelişmesi

için Turizm Bakanlığına ve paydaşlara önemli bir görev düşmektedir. Bakanlık küçük ve butik otelleri desteklemeli, acenteler de bu tür turistleri ülkemize getirmek için çaba içerisine girmelidir. Fakat bunu için de yine devlet desteğine ihtiyaç vardır. Küçük otellerin sayıları son yıllarda azalmış, bazıları kapanmış, bazıları da büyük otellerin lojmanları olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu da acentelerin bu tür turisti ülkede konaklatmak için bulamamasına sebep olmuştur. Bu noktada Turizm Bakanlığı bu tür otellere teşvikleri çoğaltmalı ve 12 ay turizm yapmaları için acenteler ve havayolları ile iş birliğine girmelidir.

Turizm çok büyük çarpan etkisi olan bir sektördür, birçok kesim bu sektör sayesinde evine ailesine para götürmektedir, turizmin güçlü olması, özel sektörün güçlü olması demektir, özel sektörün de güçlü olması, çalışanların refah seviyesinin çok yukarılara çıkması demektir. Bunun Kıbrıs Türk halkı da, hükümetler de, siyasiler de anlamalı, siyaset üstü plan ve politikalar ile ülke turizm desteklenmelidir.

**ÖZEL SEKTÖRÜN KALKINDIRILMASI
ZİRVESİ,**
09 Mayıs 2024, Concorde Hotel-Lefkoşa

TİCARET - SANAYİ ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

Moderatör:

Salih Çeliker

Katılımcılar:

Yrd. Doç. Dr. Nilay Onbaşı Üresin - K.T.
Ticaret Odası Temsilcisi

Enver Mamülcü, Ali İhsan Çevik, GiAD
Temsilcisi

Osman Canlı, Demokrat Parti
Temsilcisi

Maşallah Cihangir, Demokrat Parti
temsilcisi

Raportör:

Ayşe Bakırcı

Nihal Özdemirağ

Demokrat Parti adından da anlaşılacağı gibi, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine gönülden bağlı bir siyasi partidir.

Her ortamda ve her şartta Kıbrıs Türk halkının refahını yükseltmek ve tüm Kuzey Kıbrıs halkının yaşam seviyelerini en iyi noktalara taşımak için gayret sarf eder.

Demokrat Parti laik demokratik Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin savunucusudur. Her çeşit özgürlüğü sonuna kadar savunur ve halkı arasında hiç bir ayırım yapmadan, KKTC'nin gelişmesi ve ilerlemesi için çalışır.

Demokrat Parti, Kuzey Kıbrıs halkının özgür ve demokratik ortamlarda özel girişimlerini destekler. özel girişimcilerin önünü açmak için her koşulda destek olur. Yatırımcıların, KKTC'nin geleceği olduğuna inanır. Ülkede yatırım ortamının en iyi seviyelerde olması gerektiğine inanır ve yatırımcılara destek olur.

Demokrat Parti, ülkemizde özel girişimin önemine inanır ve destekler. Özel girişimleri, iş dünyasının ve ekonominin lokomotifleri olarak görür.

Devlet girişimlerinin savunma, yargı ve yasama konularında tamamen devlet tarafından yerine getirilmesi kaçınılmazdır.

Bu süreçlerde Yeşil Hat Tüzüğü üzerinden yapılan ticaretin az da olsa artmakta olduğunu görmek bizi mutlu etmektedir.

Mikro ve küçük işletmelerin ekonomimizdeki lokomotif rolü gözden kaçmamalı ve bu sektör desteklenmelidir. Destekler ve teşvikler, altyapı kredi, sermaye ve dışsattım destekleri şeklinde olmalıdır. Kooperatifleşerek çok küçük yerel niş ürün üretenlerin güç birliği bu küçük yatırımcılar için hayati bir konudur.

Demokrat parti de Mikro işletmelere özel ilgi göstererek, tüm kobilerin sağlıklı işleyip gelişmelerine destek olmak kararlılığındadır. Bilhassa iş

hayatına yeni girecek gençlere destek Kıbrıs Türk halkı nezdinde büyük önem taşır ve gençlerin kendi işlerini kurmaları ve kendi yatırımlarını yapmaları teşvik edilmelidir. Devlet istihdamına bel bağlamamış üretici bir gençlik, geleceğimizin de garantisidir. Bu üretimler her alanda olabilir ve genç girişimciler her alanda desteklenmelidirler.

Bilişim sektörünün ülkemiz şartlarında çok önemli ve elzem olduğu gözden kaçmamalıdır. Hiçbir ambargo veya sınır tanımayan bu sektör, bilgisayar ve internet üzerinden program, aplikasyon gibi ürünler satarak, hem ham madde gereksinimi duymadan hem de hiç bir çevre derdi yaratmadan

gelir elde edilebilecek ve gençlerin zaten çok ilgi duydukları bir alandır. Bunun için çok hızlı ve kesintisiz internet sunumu devlerin öncelikli görevidir.

Bilgi teknolojileri, internet ve bilgisayar kullanımı desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Bilgisayar kullanımı her alanda hız, düzen, güven ve rekabet artırıcı özellikler getirir. Bu amaçla da bilgisayar ve yedek parçaları ile sarf malzemelerinin gümrükleri, fonları ve diğer vergileri derhal sıfırlanmalıdır.

Benzer bir örnek bisiklet konusunda verilebilir. Hem hava kirliliği önleyici hem trafik sıkışıklığını, oto park

sorununu giderici ve hem de sağlıklı bir yöntem olan bisiklet kullanımının teşviki için bisiklette gümrükler sıfırlanmalıdır.

Ekonomimizin bir diğer önemli unsuru de ara eleman eksikliğidir. Teknik ara eleman eksikliği, birçok alanda daha az gelişmiş ülkelerden eleman getirtilmesini gerekli kılar ve bu durum da gerek ekonomik gerekse de sosyal yaşama zarar verir. Yabancı işçi aldığı maaşın büyük bir kısmını, haklı olarak, kendi ülkesine gönderir ve bu da bizim için kaynak israfıdır. Halbuki yerel nüfusun bu gereksinim duyulan alanlarda teknik eleman olarak yetiştirilmesi için sistem oluşturulması

ve teşvik edilmesi her alanda ÷lkemize yarar sağlayacaktır.

Bu noktada Demokrat Parti, yurt dışından getirtilen işçilerin, onları ÷lkeye getirten şirket nezdinde kayıtlı kalmaları ve kısa zamanda iş değişmemeleri konusunda yasal düzenleme yapıp, çalışanların Şirkete yaratacağı masraf ve sorunlarına son verecektir. İthal edilen bir işçi, iş değişecekse, ÷lkesine geri gidip en az altı ay sonra yeni işine gelebilmeli, aksi takdirde en fazla dört yıl çalışabilmeli ve kesintisiz dört yıl aynı işyerinde çalışan yabancı da dört yıl sonunda en az altı ay ÷lke dışına çıkarılmalı, bu şekilde herhangi bir vatandaşlık talebinin önüne geçilmelidir.

÷lkemizde vergi sistemi de revize edilmelidir. Şu an yeterli vergilendirilmeyen sektörler, boğazı sıkılarak değil, gönüllü olarak vergi verir duruma getirilmelidir. Tabii bu da makul vergilerle sağlanır. Tamamen kayıt içinde ve nispeten büyük Şirketlerin de vergileri daha makul seviyelere çekilerek yatırım teşvik edilmelidir.

Devlet, tüm çalışanların her zaman yanında olmalıdır. Çalışanların çalışma koşulları, ödenek koşulları, izin koşulları, ek mesai koşulları ve tüm bunların uygulamaları yakından denetlenmeli ve işçi hakları korunmalıdır. Bu çalışanların, ödedikleri vergiler, sağlık ve eğitim

sektörlerinde kendilerine misli ile geri dönmeli, refah ve müreffeh bir toplum yaratılması için Devlet kendine düşen görevleri yapmalıdır.

Devlet ile özel sektör arasındaki maaş makası son zamanlarda ciddi olarak açılmış ve önemli bir sorun olarak her an daha öne çıkmaktadır. Maaşlı çalışanın hayat pahalılığı ile ezilmesi yanında, asgari ücretle ödenmesi gereken maaşların suni olarak ve siyasi beklentilerle yukarılara çekilmesi piyasada ciddi pahalılık yaratmakta ve dışsatımımızı negatif olarak etkilemektedir. Güney Kıbrıs'tan gelen alıcıların yaptığı tüm alışveriş bir nevi dışsatım şeklinde Kuzey Kıbrıs'a olumlu katkı yapmaktadır. Pahalılık

körüklenerek bu alışverişlerin azalması ise yine piyasamız için ciddi bir kayıptır. Pahalılığın esas ve tek nedeni asgari ücret değildir. Dövizin gidişatı zaten pahalılığın en önemli nedenidir. Bu arada bazı tüccarların pervasız zam yapma uygulamaları da kendi ayağımıza kurşun sıkmakla eşdeğerdir. Gerek Kıbrıs adası üzerinde barış ve huzur içinde yaşamak için, gerek herhangi bir gerginliği ve savaşı önlemek için ve gerekse de zamanla oluşacak huzur ortamında Kuzey Kıbrıs'ın maddi ve ekonomik anlamda fayda elde etmesi için, Güney Kıbrıs ile karşılıklı ziyaretlerin ve alışverişin önemi büyüktür. Yeni kapılar da açılarak Kuzey Kıbrıs'ın nispeten

ucuzluğu, ülkemizin yararına olacak şekilde yönetilmelidir.

Demokrat Parti olarak, tüm halkımızın, dil, din, ırk, mezhep ayırımı yapmadan, en yüksek yaşam şartlarına kavuşabilmeleri için görev yapmaya hazırız. Demokrat parti her noktada vatandaşa dokunan, ilgilenen ve çözümler üreten bir siyasi partidir. Gerek devlet çalışanlarının gerek özel sektörün ve gerekse de özel sektör çalışanlarının tüm hak ve menfaatlerini, belirli dengeler içinde koruyup kollamak ve ülkemizin gelişmesi için yatırımı teşvik etmek, yatırımın önünü açmak temel felsefemiz olmalıdır.

Toplantı esnasında tüm katılımcıların hemfikir olduğu, enerji maliyetlerinin ucuzlatılması ve kesintisiz enerjiye ulaşım konusu olmuştur.

Finansa ulaşım ve finansın çok pahalı olması da tüm katılımcıların ortak sorunu olarak öne çıkmaktadır.

Toplantıda, e-Devlet uygulamasının bürokratik engelleri azaltmak için gerekli olduğu vurgulanmıştır. Tüm katılımcıların bürokrasiden yakınmaları, Devlet yetkililerini ciddi olarak rahatsız etmelidir. Kamu bürokrasisi kabul edilir olmaktan çıkmış ve harap durumdadır. Kamudan hizmet almak imkânsız hale gelmiştir. Yüksek makamlardaki yetkililerden

başlayarak tüm sorumluların kendileri bünyesinde çalışanları teşvik, destek ve motive etmeleri gerekmektedir. Kamuda ödül-Ceza sistemi acilen hayata geçirilmeli ve işini aksatan elemanlar gerekli cezaları almalıdırlar. Çok yoğun çalışan devlet daireleri var olduğu gibi pek yoğun olmayan yerlerde bile kamu hizmeti almak zorlaşmıştır ve bunun önemli nedenleri karmaşık ve yetersiz kamu düzeni ile denetlenmeyen kamu çalışanlarıdır.

İthalatta nakliye ve navlunların çok yüksek oluşu rekabet edebilirliğimizi azaltan önemli bir etken olarak ortaya çıkmıştır. Çin - Mersin navlunu kadar, Mersin - Mağusa navlunu ortaya çıkması bu alandaki rekabetsizlik ve/veya

verimsizlik ile anılabilir ve düzeltilmesi ve rekabete açılması için bu alanlarda yatırım teşvik edilmeli rekabet ortamı sağlanmalıdır.

Yatırım teşvikleri ve sübvansiyonlar beyana göre değil, üretime göre verilmelidir. Üretmeden para dağıtmak yerine üretilen miktara göre destek vermek daha doğrudur.

Yerel ürünlerin yerel işletmelerde öncelikli olarak tercih edilmeleri, dış satımdaki tüm zorlukları ekarte edebilecek bir tutumdur. Otellerimizin yerel ürünlere öncelik vermesi için ciddi olarak denetlenmeleri şarttır. Mümkün olduğunca az ithalat

yapmaları ve yerel ürünleri kullanmaları sağlanmalıdır.

Yurtdışında yaşayan Kıbrıslı Türklerin yatırım yapmak için geri dönmeleri teşvik edilmelidir. En azından her yurtdışında yaşayan Kıbrıslı Türklerin burada yeni mülk satın alması ve mülkü inkişaf ettirmesi teşvik edilmelidir. Yurtdışından kesin dönüş yapacak olanların da sadece Kuzey Kıbrıs'tan satın alacakları eşya ve arabalarına gümrük indirimleri uygulanmalı ve bu şekilde Kuzey Kıbrıs'taki tüccarların da desteklenmiş olmaları sağlanmalıdır. Yoksa kesin dönüş yapan birisinin yurtdışından araba ve/veya ev eşyasını getirmesine gümrük muafiyeti

vererseniz, bu destek sadece geldikleri ülkedeki tüccarlara yarar.

Toplantıdaki konuları bu şekilde özetlerken, toplantıya katılan ve destek olanlar ile organize edenleri bir kez daha kutlar, çok daha büyük organizasyonlarda birlikte çalışmayı arzuladığımızı yineler, başarılar dileriz.

**ÖZEL SEKTÖRÜN KALKINDIRILMASI
ZİRVESİ,**
09 Mayıs 2024, Concorde Hotel-Lefkoşa

İNŞAAT, EMLAK VE ÇEVRE SEKTÖRLERİ ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

21

Moderatör:

Orhan Atasoy

Katılımcılar:

Cem Toksoy, K.T Mimarlar Odası
temsilcisi

Buğra Ebedenölmez, K.T İnşaat
Mühendisleri Odası Temsilcisi

Bengü Rıza, K.T Çevre Mühendisleri
Odası temsilcisi

Emine Leblebicioğlu, K.T Emlakçılar
Birliği Temsilcisi

Sevil Özel, Aluden Alüminyum (Öztürk
& Özel Denizalp)

Ediz Taşkınçay, Alüminyum Birliği
Temsilcisi

Raportör:

Suzan Özinançlı Mutal

9 Mayıs 2024 tarihinde Partimiz tarafından gerçekleştirilen “Özel Sektör Kalkındırılması Zirvesi” farklı çalışma grupları oluşturularak sektörlerin mevcut durumları, yaşanan sıkıntılar ve çözüm önerileri tartışılarak sonuca ulaşılmıştır. Bu bağlamda Partimizin üstüne düşen yükümlülüklerden bir tanesi de özel sektörün sıkıntılarına çözümler üretmek ve sürdürülebilir bir ortam yaratmaktır.

Partimiz, her alanda özel sektörün yanında bulunmuş, girişimcileri desteklemiş ve özel sektörün var olması, ayakta durması için gerekli olan desteği bugüne kadar vermiş ve vermeye de devam edecektir.

KKTC lokomotif sektörlerden biri olan inşaat sektöründeki yaşanmakta olan plansız ve kontrolsüz gelişmeler hem inşaat şirketlerini hem de buna bağlı olarak çevre sorunlarını birlikte getirmektedir. Ülkemizde değişik zamanlarda çıkartılmakta olan gerek emirnameler ve gerekse imar planları güncellenmediği gibi kontrolsüz gelişmelere mağdur bırakmıştır. İmar planı olan bölgelerde yaşanan sıkıntılar ve çıkan imar planlarının güncellenmesinden kaynaklı sıkıntılar devam etmekle birlikte imar planı olmayan bölgelerde ise acil olarak imar planlarının yapılması gerekmektedir.

İmar planları yapılırken bir taraftan kontrollü planlama mantığı ile

gidilirken diğer taraftan ise çevreye yaratmış olduğu negatif tehditler her geçen gün artmaktadır. Planlar hazırlanırken altyapısı olmayan ve taşıma kapasitelerinin üstüne çıkmış bölgeler oldukça fazla olduğu gibi çevresel açıdan gerekli olan önlemleri tam manası ile yapılmadığı ve gelecekte de daha büyük sorunlara yol açacağı aşikâr olarak ortadadır. Bu bağlamda tüm bölgeleri imar planları çıkartılmalı VE/VEYA güncellenmelidir. Yapılacak olan düzenlemeler ile Ada ülkesi olmamızdan dolayı kaynaklarımızın sınırlı olmasından dolayı sadece çevresel tehditlerin minimize edilmesi değil buna bağlı olarak su, elektrik vb. kaynakların da

kontrollü gelişme çerçevesinden ele alınmalıdır.

Devletin sadece plan ve/veya emirname çıkarması yükümlülüğü olduğu gibi denetleme yükümlülüğü de bulunmaktadır. Onaylanan projelerin denetim, kontrol ve diğer uygulamalar kontrol edilmediğinden dolayı sıkıntılar günden güne artmaktadır. Bu bağlamda kontrol ve denetim mekanizması her alanda yapılmalıdır. Yine kontrolsüz iş gücü halen daha kaçak olarak çalıştırılan işçiler ve/veya kaçak işletmeler sektörlerin ayrı bir sorunu olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, devlet kurumları ve yerel yönetimler iş birliği içinde hareket ederek gerekli olan kontrol ve denetim süreçlerini

birlikte yapıp sınırlı olan insan kaynaklarını da birlikte yönetim anlayışı ile hareket ederek daha kısa zamanda ve verimli çalışarak amaca ulaşabileceklerdir. Aynı zamanda birlikte yönetim ile yaptırım uygulamaları da hız kazanacaktır.

Bölgesel altyapı yatırımları yetersiz olduğundan dolayı özel ve kamu iş birlikleri ile proje bazında çözüm değil de bölgesel bazda çözümler üretilmesi gerekmektedir. Yapılacak olan bölgesel toplantılarda özel sektör yatırımcıları ile yerel yönetimler arasında kurulacak iş birlikleri ile altyapı yatırımların da finansman desteği ile çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Yatırımcıların hazırlamış olduğu ve yasal mevzuat gereği “Çevresel Etki Değerlendirme” raporlarına yönelik olarak Çevre Mühendisleri Odası ile kamu arasında hazırlanacak olan protokol ile çevresel etki raporları için izleme değerlendirme komiteleri oluşturularak yapıla bilmelidir. Aynı zamanda Çevre Koruma Dairesi daha etkin bir denetleme mekanizması oluşturması için böylesi bir işbirliği daha verimli ve hızlı bir şekilde amaca ulaşabilecektir.

Diğer bir sorun ise konut edinme yasası ile birlikte ortaya çıkacak olan ve direkt olarak etkilenecek olan inşaat sektörü ve una bağlı olarak alt sektörleri bekleyen büyük bir tehlike

ortaya çıkacaktır. Konut edinme yarasındaki sınırlamalar çarpan etkisi yaratarak tüm sektörleri etkisi altına alacaktır. Bu sadece inŖaat ve emlak sektörü değil buna bağlı olarak istihdam, belediye hizmetleri gelirleri, elektrik, okullar, marketler vb. sektreler etkileneceği bir gerçektir.

Artan ve geliŖen ülke olarak Nüfus halen daha ayrı bir tartiŖma noktası olmaktadır. Nüfusunu bilmeyen bir ülke, hazırlanacak olan sektörel geliŖme stratejileri, imar planları, kalkınma planları yersiz olacağı gibi geliŖmeyi de tam manası ile yansıtmayacaktır. Öncelikli olarak devlet nüfus ile ilgili tartiŖmalara son noktayı koymak için gerekli olan

alıŖmayı yapmalıdır. Buna bağlı olarak hazırlanacak olan iŖgc raporlarına göre sektörel istihdam analizlerini yaparak daha sağlıklı bir büyüme hedeflenmeli ve planlanmalıdır.

Devlet zel sektörün geliŖtirilmesi için sadece yerel iŖgc piyasasına vermiŖ olduğu destek değil bunu eŖitlendirmeli ve yeni bir teŖvik sistemi oluŖturmalıdır. TeŖvik sisteminde yapılacak olan deęiŖiklikler daha güçlü bir özel sektör yaratmalıdır. Bu hem kamuya olan cazibeyi azaltacak hem de özel kaliteli ve kalifiye elemana ulaŖma sıkıntısına maruz kalmayacaktır. Diğer bir sorun ise kaçak iŖgc sorundur. Bu sadece iŖgc değil aynı zamanda iŖveren

olarak da hızla artış göstermektedir. Hem kaliteden ödün veriliyor hem de rekabet gücünü azaltıyor. Bu bağlamda devlet denetim mekanizmasını artırmak için gerekli olan istihdamı yapmalı ve/veya yerel yönetimler ile iş birliğini geliştirmelidir. Bu hem devletin gelirlerini artıracak, kaçak çalışılmayacak, vergi ödenecek yani devlete ait yükümlülüklerini yerine getirecektir.

Diğer bir yandan ise iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili olarak sektörün çok büyük eksikliği halen daha devam etmektedir. Özellikle inşaat sektöründe uygulamayan şirket sayısı oldukça fazla görülmektedir. Çalışma Dairesinin ukdesinde olan bu konu

denetim mekanizmasının sağlıklı olarak denetlemeye gelmemesi önde gelen sorunlar arasındadır. Diğer bir yanda ise kaçak işçi ve işveren sorunu devam etmekte ve her geçen gün büyümektedir. Ayrıca son yıllarda artış gösteren emlak sektöründe ise aynı kaçak emlakçı sorunu devam etmektedir. Devlet bu tür konularda denetim mekanizmasını artıracak önemleri ivedi olarak alması gerekmektedir.

Özellikle hammadde konusunda KKTC üretilmeyen ürünlerin AB ve Dünya da serbest dolaşımı olan herhangi bir sınırlaması olmayan ürünlerde mutlaka uygulanmakta olan fonların sınırlanması gerekmektedir. Bu hem

rekabet gücünü artıracak hem de sektörün daha güçlü bir duruma gelmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda devlet ve özel sektör oda temsilcileri ile fon mevzuatında değişiklik çalışması başlatılması kaçınılmaz bir durumdur.

Kalifiye işçi alanında yaşanan sıkıntıları minimize etmek üzere eğitim dönemindeki çocukların meslek okullarına gitmesi hususunda teşvik politikası geliştirmeli ve özel istihdam statüsünde yerel işgücü piyasasına kalifiye personel adına katkı sağlanması için eğitim bakanlığı ve çalışma bakanlığı ortak programlar hazırlanarak özel sektörün de desteğini alarak geleceğe bir adım çizilmelidir. Bu bağlamda gençlerin önünü açmak

için ilgili mevzuatlarda değişiklik yapılarak iş güvencesi adı altında teşvik programı oluşturulmalıdır.

Aynı zamanda devletten iş bekleme yerine çalışanları özel sektörü tercih etmesi için Özel de de insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bunları yaparken kazan kazan politikası adı altında uyguladığı taktirde özele istihdam faydası oluşacaktır. Örnek yıllara göre izin haklarının artırılması, bayram ikramiyesi, yatırımın alınan maaş üzerinden yapılması, performans değerlendirmesi yapılarak performansa yönelik ödüllendirme verilmesi gibi

Çalışma hayatında devlet sigorta yatırımlarına yerel işgücü piyasasını desteklemek için sadece sigorta yardımı değil başka desteklerde vermelidir. Örneğin iş araçları için gümrük harçlarının düşürülmesi, elektrik ile ilgili özel sektörün kullanımına yönelik rekabet edebilir uygulamalar devreye alınması gerekir,

Çalışma izinlerine bağlı olarak dışardan gelecek olan işçi çalışanlara sınırlandırma getirilmeli veya şartlar daha bir yükseltilmeli ve yerelde çalışacak olan işler için cazip hale getirecek teşvik kapsamı genişletilmelidir. Çalışma hayatında bir düzenleme yapılması diğer bir alan ise işvereni işçi karşısında koruyabilecek

yasal mevzuat oluşması gerekmektedir. Örneğin 6 ay işçi size çalıştıktan sonra verilen emeği hiçe sayarak başka bir işverene gidebildiği gibi 6 aylık işveren hizmeti tamamıyla boşa harcanmış olmaktadır.

Diğer bir husus ise vergilendirme sistemi adil olmalıdır. Daha adil bir vergi için denetim mekanizmalarının artırılması gerekmektedir. Özellikle kaçak işveren ve işçi konusu rekabet edebilirliği engellediği gibi vergilerin ödenmemesi üzerine devletin zararları oluşmaktadır. Buna bağlı olarak denetim mekanizmasının artırılması ve adil bir vergi sistemi oluşturulmalıdır.

Emlak sektöründe yaşanan bir sıkıntısı ise yabancıya satılmış olan menkul kıymet bürokrasi süreci çok uzun sürmektedir. Aynı şekilde çalışma izni, oturma izni süreçleri her geçen gün uzamakla birlikte yasal süreç bilinmeyen nedenlerden dolayı uzun sürmektedir. Bu tür süreçlerin daha kısa sürmesi için çalışma başlatılması gerekmektedir. Örneğin yabancıya satılan bir gayri mülkün yasal mevzuat gereği karşılığının alınması yasal izin çıkana kadar sürmektedir.

İnşaat sektöründeki izin süreçleri uzun sürmekle birlikte daire daire dolaşmaya devam edilmektedir. İvedi olarak işlemlerin kısılması için dijital dönüşüme geçilmesi gerekmektedir.

Dijitalleşmenin sadece bir alanda değil her alanda olması gerekmektedir. Bu hem süreci kısaltacağı gibi daha etkin ve verimli zaman dilimleri oluşacaktır. Kamudaki hantallığı bir nebze de olsa dijital dönüşüm ile atlatmış olacaktır. Aynı zamanda kamudaki kurumsal hafızaya da dijital dönüşüm yardımcı olacağından dolayı tek bir kişinin ukdesinde dönemeyeceği gibi her şey kayıt altında olacaktır. Aynı zamanda Teknik dairelere atanacak olan üst düzey yöneticilerin gerekli olan teknik altyapıya sahip olmaları gerekmektedir. Enerji politikalarında düzenleme yapılması gerekmektedir. İyi enerji ve enerji verimliliği konusunda hem kamu hem de özel

sektör için politikalar üretilmesi
gerekmektedir.

**ÖZEL SEKTÖRÜN KALKINDIRILMASI
ZİRVESİ,**
09 Mayıs 2024, Concorde Hotel-Lefkoşa

Mehmet Safa

Ahmet Sarp

Ahmet Özorun

BANKACILIK VE FİNANS SEKTÖRÜ ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

31

Moderatör:

Prof. Dr. Veclal Gündüz

Katılımcılar;

Yrd. Doç. Dr. İzzet Atalay

Zerin Kalaycıoğlu

Hande Kayasal

Özel sektörün güçlendirilmesi amaçlı öncelikli olarak ucuz krediye erişim sağlanmalı.

Krediye erişimde:

- Günlük tahsilatlarda ucuz kaynak yaratımı, operasyonel maliyetin düşürülmesi,
- İhtiyat sandığı yüksek oran uygulaması maliyetleri yükseltmektedir.

Devlet kurumlarındaki tahsilatların, bankalara ucuz fon yaratacak şekilde ortam yaratılması ve kaynak kullanımının yaratılması gerekmektedir.

Personel yapısına bakıldığında, devlet bankalarında yüksek maliyet ise ucuz fona erişimi de kısıtlayıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da ucuz kaynak sağlama imkanını ortadan kaldırıyor.

Kamunun gücünün kendi bankalarında olması lazım. Bunun için de;

- Yasal süreçlerde izlenecek yollar iyileştirilmeli
- Şube bankalarından kullanılan krediler sorun yaşanması durumunda kişinin T.C. vatandaşı olması halinde Türkiye mahkemelerinde dava açılabilmektedir. Bunlara KKTCMB

tarafından herhangi bir müdahale yok ve seyirci kalmaktadır.

Sigortaların kendi yerli kurumlarımızdan desteklenmesi gerekmektedir.

Ucuz finansmanın TC Şube bankalarında yaratılması yerel bankalarımızın Pazar payını ve karlılığını olumsuz etkilemektedir. Devletin destekleyici krediler konusunda aracı olması ve özellikle özel sektörde yatırımları desteklemesi gerekmektedir. Örneğin ilk evim kredisi, traktör kredisi, esnaf, KOBİ kredileri gibi Devlet destekli krediler oluşturulmalı ve kullanılmalıdır.

KKTC'de yüksek enflasyon ile mücadele için ucuz fonun TC'den sağlamak çözüm yollarından biridir. Yerel bankalar ucuz fon yaratılması için KKTCMB tarafından TCMB'den SWAP yöntemi ile ucuz TL'ye erişim ve düşük oranla kaynak yaratılması gerekmektedir.

K.K.T.C. Merkez Bankası'na bağlı olmayan Kalkınma Bankası, proje bazında kredi sağlamakta ancak en büyük sorun siyasi erkin bankaya baskısıdır. Ancak son dönemde böyle bir ortam yaşanmamakta, özellikle takipteki kredilerin tahsilatları sağlanarak bankaya yeni kredi verme imkanları yaratılmaktadır. Sorunlu kredilerde ipotek ile ilgili sorunlar

yaşanıyor ve satış engelleniyor. Yasal düzenlemeler ile bu durum düzeltilmelidir.

Özel sektör önceki dönemlerde Kalkınma Bankası tarafından sadece otel ve sanayi alanında yatırım imkânı sağlanırken, günümüzde algı değiştirilerek Kadın girişimcilere, küçük baş hayvan üreticilerine, soğuk zincir sahiplerine kaynak yaratıldı.

Üniversiteler, yurtlar, sanayide (daha küçük işletmelere) KOBİ kredileri sağlanması da hedeflenmektedir. 5 yıldır TL kredi verilirken, dövize geçiş olacak %4 Euro, Dolar; %5 Sterlin kredi imkanları yaratılacaktır.

İnsan Kaynakları:

Bankalarda insan kaynakları önemli. Özel sektörü de destekleyecek çalışanların sağlayacağı iyi hizmet ve müşteri memnuniyetini de getirecektir.

İş analizleri yapılarak, iş tanımları yapılmalıdır. Hedefler verilir, performans değerlendirmeleri gerçekleştirilmeli. Motivasyon, aidiyet desteklenmeli. Çalışanları aynı iş yerinde tutabilmek özel sektörde önem arz etmektedir. Çalışanların mutlaka eğitilmesi, ihtiyaç analizlerinin yapılması gerekmektedir. Tüm bu unsurlar örgütsel verimliliği artıracaktır.

BANKACILIK VE FİNANS SEKTÖRÜNÜN GÜÇLENMESİ İÇİN İNSAN KAYNAKLARININ ROLÜ

Hazırlayan:

Yrd. Doç. Dr. İzzet ATALAY
Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi
İşletme Bölüm Başkanı

35

Bankacılık için, insan kaynakları yönetiminin önemi, daha çok hizmete dayalı bankacılık sektörünün doğası nedeniyle çok artmıştır. Organizasyonda insanların yönetimi ile birlikte mali ve ekonomik riskleri ele geniş düzeyde belirli bir zaman dilimi içinde bankacılık sektörünün önündeki

en kuvvetli zorluklar olduğunu. Sektördeki etkin ve vasıflı insan gücü, ancak bankaların düzenli olarak almaları gereken finansal riskleri yönetebilir. İnsan Kaynakları departmanı, bu tür yetenekli insan gücünü bulmaktan ve onları bankalarda doğru işe yerleştirmekten sorumludur.

Bankacılık sektöründeki risklerin yanı sıra, bankalarda günlük işlerle uğraşan kişilerin müşteri memnuniyetini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Ön büroda çalışanlar bankanın yüzü haline gelir ve bu nedenle, önden çalışan uygun kişilerin bulunmasını sağlamak İK'nın sorumluluğundadır. Bankalarda seçilen adayların, temel bankacılık sektörünün nüanslarından

ve müşteri ilişkisinden daha iyi haberdar olabilmeleri için işe başlamadan önce gerekli eğitimlerden geçmelerini sağlamaları gerekir. İK yönetiminin bankacılık sektöründeki hem nicelik hem de kalite gerekliliği üzerine düşünmesi ve sektördeki nitelikli insan gücü arzındaki eksiklikle etkin bir şekilde başa çıkması gerekiyor.

Bankacılık Sektörünü Güçlendirmede İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolü

İşe alım için önceden plan yapılmalı.

Son on yılda istikrarlı bir büyüme gösteren, sürekli değişen bankacılık sektörü, sektörde birçok boş pozisyona

ve genel büyümeye neden olmuştur. İK yönetim ekibi, herhangi bir bankada organizasyonlarının gelecekteki gereksinimlerini analiz etmekten ve işe alım sürecini istikrarlı bir şekilde kalibre etmekten sorumludur.

İşgücünde bir deneyim ve genç dengesi sağlamak:

Çevrimiçi (Online) bankacılığın ve temel bankacılık hizmetlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte bankacılık sektörünün değişen senaryosu, gençlerin enerjisini ve iş hayatındaki coşkuyu dahil etme ihtiyacı vardır. Ancak, diğer sektörlerde olduğu gibi başarılı ve verimli bir kombinasyon haline getirmek için gençlik enerjisi ile

deneyimli profesyonel arasında ince bir denge olmalıdır. Bu nedenle, İK yönetimi bu dengeyi sağlamaktan sorumludur ve çalışan insanlara uyması için bazı kültürel ve yönetim düzenlemelerinden geçer.

İnsan gücünün yetiştirilmesi:

Bankacılık sektöründe çalışma yöntemi ile teknoloji hızla değişmektedir. Sadece makineler değil, çeşitli programlara, politikalara ve bankacılık olanaklarına yaklaşımlar zamanla değişmektedir. Yeni işe alınan ve daha yaşlı olan çalışanların da zaman zaman aynı şeyi kavramak için gerekli eğitimi almaları gerekmektedir. İnsan kaynakları yönetimi, bankacılık

organizasyonunda çalışan kişilere ihtiyaca göre gerekli eğitimleri düzenlemeden sorumludur. Çalışanları eğitimle güçlendirmek ve sonrasında performanslarını ölçmek, insan kaynakları departmanının ilgilenmesi gereken şeydir.

Performans yönetimi ve yetenek belirleme:

- Farklı departmanlarda çalışan banka çalışanlarının genel performanslarının ölçülmesinden İK yönetimi sorumludur.
- Organizasyonda çalışma ruhundan yoksun insanlara daha fazla odaklanırlar ve bankanın iyileştirilmesi

için performanslarını iyileştirmelerine yardımcı olmaya çalışırlar.

- Eğitimle düzeltilecek düşük performans sonuçlarına gerekli eğitimleri sağlar.
- Çalışanların çalışkanlığına ve özverisine önem vermek için, İK departmanı onlara yeterli övgü ve terfi sağlar.

Çalışanın kişisel gereksinimlerini takip etmek:

- Banka çalışanları, bankadaki değerini arar ve banka için önemli bir kaynak olduklarını hissettiklerinde ve bunun karşılığında banka çalışanlarını düşündüğünde, çalışanların

motivasyonu artarak daha mutlu olarak çalışma eğilimindedirler.

- Banka çalışanlarının motivasyonunu ve kuruma bağlılıklarını artırmaya yönelik maaş ikramiyeleri sağlamak, bazı kişisel bilgileri saklamak, ayrılmaya izin vermek, promosyon ve transfer gereksinimlerini takip etmek, İK departmanının dikkat etmesi gereken şeylerden bazılarıdır.

Emeklilikler ve istifalar hakkında kayıt tutmak:

- Yetenek belirleme ve kurumda kalmasını sağlama İK departmanının sorumluluğundadır.

- İK ekibi, çalışanların belirli bir kuruma verdikleri istifaları durdurmak için düzenlemeler yapmakla da sorumludur.
- Çalışanların bankadan ayrılma kararının arkasındaki nedenleri değerlendirip analiz etmeleri ve durumu daha iyi hale getirmek için üzerinde çalışmaları gerekmektedir.
- İK ekibinin ayrıca birkaç yıl içinde planlanan emekliliklerin bir kaydını tutması ve boşalacak pozisyonları doldurmaya yönelik işe alma bildirimlerini hazır bulundurması gerekmektedir.

Bankacılık sektörü, büyük ölçüde işgücüne bağlı olan geniş bir finansal ve ekonomik endüstridir. Bu nedenle, bu işgücünü yönetmek ve sürdürmek, bankalardaki İK departmanı için öncelik haline gelmektedir. İK yönetim ekibinin bankaların bugünkü ve gelecekteki olası gereksinimlerine bakması ve buna göre çalışması da önem göstermektedir.

BANKACILIK VE FİNANS SEKTÖRÜNDE SİGORTANIN ÖNEMİ

Hazırlayan:

Ahmet SARP
Şeker Sigorta (KIBRIS)LTD
Genel Müdür

Sigortanın Tanımı

Sigorta; sigortacının belirli bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilen bir menfaatini zarara uğratan bir tehlikenin (riskin) gerçekleşmesi halinde tazminat ödemeyi taahhüt etmesidir.

Sigortanın tanımının yapılabilmesinde “risk” tabiri merkezi bir yere sahiptir. Risk ise, genel olarak ortaya çıkacak hasara ilişkin belirsizlik olarak ifade edilebilir. Sigorta, sigorta edilen bir varlığın zarar görmesinden sonra gördüğü zarar kadar kısmı karşılayarak sigortalının kaybını telafi eder.

Riskin gerçekleşme ihtimalinin yüksek veya düşük olması, prim belirlenmelerinde en önemli unsurdur. Riskler % 0 ile % 100 arasında bir değerle gerçekleşirler. % 0 risk için sigortalı teminat istemeyecek, % 100 riski ise sigortacı teminat altına almayacaktır. Riskin bu değerler arasında bir yerlerde oluşacağı öngörülerek, primlendirme esasları belirlenmektedir. % 100 gerçekleşme durumu kaçınılmaz olmasına rağmen teminat verilen tek konu hayat sigortalarıdır.

Sigorta ile ilgili resmi tanım 1965 yılında Amerikan Risk ve Sigorta Birliği’nce oluşturulan bir komisyon tarafından şu şekilde yapılmıştır:

“Sigorta; beklenmedik risklerin biraraya getirilerek (pooling), hasarın gerçekleşmesi durumunda sigortalıya tazminat ödemeyi kabul eden sigortacılara devredilmesidir”.

Tanımda ilâve olarak sigortanın temel özellikleri şu şekilde belirtilmiştir: Risklerin biraraya getirilmesi (büyük sayılar kanunu), beklenmedik ve tam olarak tahmin edilemeyen hasarların ödenmesi, riskin transferi ve sigortalının mali pozisyonunun hasar oluşmasından önceki haline getirilmesi.

İnsanların öncelikli ihtiyaçlar şemasına göre; önce canları, sonra malları, daha sonra da sorumlulukları vardır. En basit ve en yoksul insan bile

bunlardan birine sahiptir ve dünyaya gelen her insanın bu varlıkları risk altındadır. Risklerden korunmak veya etkisini azaltmak ya da gerçekleşmesinden sonra sebep olduğu kayıpları telafi etmek insanoğlunun hayatı boyunca başlıca çabası olmuştur. Bu çabalar sonucu ortaya çıkan sosyo-ekonomik bir sistem, “sigorta” adı altında, dünyada en yaygın riskle mücadele yöntemi haline gelmiştir.

Sigorta sektörü ekonomik açıdan refah seviyesi yüksek olan ve piyasa ekonomisinin hâkim olduğu ülkelerde bankalar ile birlikte finansal sistemin en önemli iki temel aktöründen biridir. K.K.T.C ve Türkiye’de pek bilinmese

de, bazı Batı ülkelerinde sigorta şirketleri o kadar büyüktür ki, gelirlerini değerlendirmek amacıyla kendi bünyelerinde bankalar dahi kurmuşlardır. Bu yüzden sigorta sektörü her canlı ve büyü ekonominin ihmal edilmeyecek önemde sektörlerinden biridir. Başka bir deyişle sigorta sektörü gelişmiş ülkelerde yapısı itibariyle ekonomideki diğer faaliyet alanlarını da etkileyen ve destekleyen bir sektör konumundadır.

Sigorta Türlerinin Sınıflandırılması

Sigortanın sınıflandırılmasında en yaygın olarak kullanılan, aşağıdaki üçlü sınıflandırmadır.

- Mal Sigortaları (kasko, yangın, hırsızlık, deprem vb.)
- Can Sigortaları (hayat, ferdi kaza vb.)
- Sorumluluk Sigortaları (üçüncü kişi mali sorumluluk, mesleki sorumluluk vb.)

KKTC Sigorta Sektörünün Genel Görünümü

Sigortacılık sektörünün en önemli bileşeni olan sigorta şirketlerinin durumuna bakmak gerekirse; bugün itibarı ile sigorta sektöründe 3 hayat ve 34 hayat dışı olmak üzere 37 sigorta şirketi ve 2 reasürans şirketi faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin sermaye

yapılarına bakıldığında 7 şirket Türkiye de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin şubesi 32 şirketin ise yerel sermaye ile kurulmuş şirketler olduğu görülmektedir.

2023 yılı üretim ve ödenen hasar rakamları prim üretiminin hayat dışı sigortalarda 1,940,739,826,77 TL, Hayat Branşında ise 131.000.000 TL civarındadır. Hayat dışı sigortalarda 686.062.207,78 TL hasar (muallak dahil) gerçekleşmiştir.

Ülkemizde sigortacılığın geçmişi 1950 li yılların başlarına dayanmaktadır. Bir İngiliz kolonisi olan Kıbrıs adasının Türk Toplumunda sigortacılık; Türkiye Cumhuriyeti'nde faaliyette bulunan

sigorta şirketlerinin acenteleri şeklinde faaliyet gösteren acentelerle başlamış ve yıllarca bu şekilde devam etmiştir.

Bu süreçte faaliyet gösteren acenteler; bugün itibariyle Güney Kıbrıs da bulunan Rum Sigortacılar Birliğine ve Hire Risk Pool (an itibariyle Hire & Rejected Risk Pool) üye olarak faaliyet göstermişlerdir.

1993 yılına kadar geçen yaklaşık 43 yıllık süreçte ülkemizde sigorta faaliyetleri acente düzeyinde yürütülmüştür. 1993 yılına gelindiğinde KKTC Cumhuriyet Meclisi 39/1993 sayılı Sigorta Hizmetleri (Düzenleme ve Denetim) Yasasını yapmış ancak uygulamasını, yeni uygulamanın

yapılandırılabilmesi amacıyla üç yıl erteleyerek 1996 yılında yürürlüğe koymuştur.

Bu tarihten itibaren ülkemizde yapılmakta olan sigorta faaliyetleri şekil değiştirmeye başlar. Yerel şirketler 1996 yılından itibaren kurulmaya, kendi acente ağlarını kurmaya ve daha önce hiç kullanmadıkları reasürans anlaşmaları yapmaya başlarlar. KKTC sigorta sektörüne ilk reasürans anlaşmalarını yapan reasürörler Milli Re ve Destek Reasürans'tır. Bu yeni durumda Türkiye şirketleri yeni yasayla birlikte şube şeklinde ve yabancı şirket statüsünde faaliyetlerine devam ederler.

2010 yılına gelindiğinde ise KKTC Cumhuriyet Meclisi 60/2010 sayılı Sigorta Hizmetleri (Düzenleme ve Denetim) Yasasını yaparak sigorta mevzuatının bugünkü haline getirmiştir. Bugüne kadar gelen süreçte ise çok sayıda tüzük çıkartılarak, yasanın işlerlik kazanması sağlanmıştır.

Sigortanın Riziko Yönetimi, İşlevleri ve Yararları

İnsanlar hem günlük yaşamlarında hem de mesleki faaliyetlerinde kaza, hastalık, işsizlik, hırsızlık gibi rizikolarla karşı karşıya kalabilir. İşletmeler de bazı risklere sahiptir. Yangın, hırsızlık, kaza bunların en başta gelenleridir. Bu riskler

gerçekleştğinde işletmelerin aktiflerinde kayıplar yaşanmasına yol açabilir. Bu yüzden gerek bireyler gerekse işletmeler karşılaştıkları rizikoları yönetmek ve kendilerini güvence altına almak isterler. Bunu yapmada sigorta en önemli rolü oynar. Sigorta bireylerin ve işletmelerin olası kayıplarının maliyetini azaltır ve hasarın daha hızlı telafi edilmesini temin eder.

Afetlerin boyutları açısından meydana gelen hasarın sadece kamu kaynakları ile gidermenin günümüzde mümkün olmadığı, kamu ve özel sektör iş birliklerinin önemi Afet öncesinde kamu desteği ile sigortalı sayısını artırmak, olası bir afet sonrasında

kamunun üzerindeki yükün hafiflemesini sağlayacaktır. Yurt dışı örneklerinde olduğu gibi insanları sigorta yaptırmaya teşvik etmek için konut sigortası yaptıranlara emlak vergisinde ufak bir indirim yapmak bu durum için örnek olarak verilebilir. Ayrıca cari işletmelerde sigortalı işletme sayısını artırmak için zorunlu sigorta uygulamaları gibi uygulamalarda yapılabilir.

Sigorta toplumda güven yaratır. Olası rizikoların gerçekleşmesiyle bireyler, aileler ve işletmeler güç duruma düşer. Yaşamını sürdürmekte, ihtiyaçlarını karşılamakta, hatta ayakta kalmakta zorlanır. Sigorta onlara destek olarak, yaşamlarının ve faaliyetlerinin istikrar

ve belirlilik kazanmasına katkıda bulunur. Böylece sosyal ve ekonomik çöküşü önler veya azaltır. Sigortalıları daha tedbiri olmaya iter. Sigorta şirketleri bir sigortalama işlemi yapmadan önce risk değerlendirmesi gerçekleştirir. Risk olasılığı çok olan ekonomik varlıkları ve faaliyetleri sigortalamaktan kaçınır. Bu durum sigortadan yararlanmak isteyenleri riskleri sigorta şirketleri için kabul edilebilecek düzeye itmeye teşvik eder. Bu yönde bir diğer teşvik rizikonun gerçekleşmemesinin sigorta primini azaltma olanağı sağlamasından gelir. Bu yıl riziko gerçekleşmezse ertesi yıl o mal daha düşük primle

sigortalanarak güvence altına alınabilir.

Sonuç:

K.K.T.C’de sigortacılık ve sigorta ürünleri yeterince tanınmıyor ve bilinmiyor. Bu eksiliğin giderilmesi için bir taraftan devlet, K.K.T.C Sigortacılar birliği bir taraftan sektör aktörleri çaba gösterebilir. Çeşitli konulardaki kamu spotlarına benzer spotlar hazırlanarak, gerekli ve yararlı bilgiler televizyonlar, sosyal medya ile halka ulaştırılabilir.

**ÖZEL SEKTÖRÜN KALKINDIRILMASI
ZİRVESİ,**
09 Mayıs 2024, Concorde Hotel-Lefkoşa

YÜKSEKÖĞRETİM SEKTÖRÜ ÇALIŞMA GRUBU RAPORI

Moderatör:

47

Prof Dr. Neriman Saygılı

Katılımcılar:

Prof Dr. Osman Yıldız, Girne Amerikan
Üniversitesi

Prof. Dr. Fevzi Kasap, YakınDoğu
Üniversitesi

Prof. Dr. Nazife Aydınoglu, Uluslararası
Final Üniversitesi

Prof. Dr. Tutku Akter Gökaşan, Kıbrıs
Amerikan Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Heycan Erhürman Uğur,
Lefke Avrupa Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Osman Altay, Bahçeşehir
Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Ece Kahraman Bulut,
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Barçın Boğaç, Doğu
Akdeniz Üniversitesi

Kıbrıs Üniversiteler Birliği

Demokrat Parti öncülüğünde 9 Mayıs 2024 ‘Özel Sektörün Güçlendirilmesi Zirvesi’ kapsamında,

Üniversiteler Masası raporu aşağıda belirtildiği gibidir. Ana amaç KKTC’de üniversitelerimizin güçlendirilmesidir.

1-Mevcut şartlarda gözlemlenen en büyük sorun Üniversiteler arasında yıkıcı ve haksız rekabetin bulunması ve bu rekabette YÖDAK gibi merkezi organların yaptırım gücünün olmaması, etik kuralların işlevsiz kalması, üniversitelerde kalite standartlarının oluşmaması, üniversite mali yapısının sadece öğrenci girdisine odaklı olması ve bunun öğrenci kabulü konusunda

standartları aşağıya çekmesi şeklinde görülmektedir.

Bu durumda tanıtım ve pazarlama konusunda haksız rekabet ve plansız, ortak bir strateji yoksunluğu hem yüksek öğretim kurumlarımıza, hem de KKTC’de yüksek öğretim algısına ciddi zararlar vermektedir.

2-Üniversiteler arası konsorsiyumun acil olarak daha aktif, geniş ve ortak stratejik bütünlüğe sahip bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Ayrıca bu konsorsiyum sadece yurtdışı ülkeler ile sınırlı kalmamalı, KKTC ve Türkiye pazarı da bu iş birliği kapsamına alınmalıdır.

3- Bugün gelinen ortamda KKTC'deki Üniversitelerimizin 'Olumsuz' tanıtımı noktasında büyük handikapı söz konusudur. Basına yansıyan 'diploma' sorunu, olumsuz imajın silinmesi noktasında bir fırsata dönüştürülmesi gerekir. Bu konunun 'üstünün kapatılmasına' asla izin verilmemesi gerekir.

Tüm üniversitelerin 'itibar temizliği' devlet ve YÖDAK desteği ile mutlaka yapılmalıdır.

4- Üniversiteler konusu 'devlet politikası' haline getirilip öğretimin niteliğine yönelik güvenin kaybını önlemek ve onlarında güçlü bir şekilde ayakta kalabilmesi için;

- Devletin Turizm sektörüne sağladığı 'prim' desteği üniversiteler içinde yapması gerekir. Örnek: DAÜ'nün borçları kapatılırken, GAÜ'nün prim borcu nedeniyle hastanesine el konulmamalı. Her kesime eşit destek verilmelidir.
- Devlet, üniversitelerin hızla ayağa kalkabilmesi için 'çalışanlar' için de 'prim' desteği vermelidir.

5-Yine Turizm sektöründe olduğu gibi, gelen öğrenci başına 'teşvik' verebilir.

6-Üniversiteler üzerinden gelişen olumsuzluklar göz önünde

bulundurularak, 10 yıl süreyle yeni üniversite kurulmasına izin verilmemeli. Ayrıca, 10 yıl sonra yeni kurulacak olanlara da ‘açılma kriterleri’ zorlaştırılmalıdır.

7-Uluslararası öğrencilere vize kolaylığı getirilmeli ve çift vize uygulamasının kaldırılması gerekir.

8- KKTC Üniversitelerinin Uluslararası tanıtımının (Devlet desteği de alınarak) artırılması ve Uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliğinin hızlandırılması gerekir.

9-Öğrencilere burs desteklerinin artırılması gerekir.

10-Üniversitelerin güçlenmesi KKTC ekonomisinin, kültürel ve uluslararası tanınırlığının ‘doğal’ artışına neden olacağı için;

- KKTC içerisinde ‘Ulaşım’ sorununun acilen çözülmesi gerekir. Devlet ve Belediyeler desteği ile ülke genelinde ‘Toplu Taşımacılık’ sektörü hızla hayata geçirilmeli ve geliştirilmelidir. Bu Üniversiteler üzerindeki yükü azaltacaktır.
- ‘Chipli Öğrenci Kartları’ ile ulaşım, öğrenci için daha serbest hale gelebilir.

- Uçak Şirketleri ile anlaşmalar yapılarak (Devlet eliyle) öğrenci trafiğinin yoğun olduğu dönemlerde uygun fiyatlı ‘charter’ seferlerinin düzenlenmesi gerekir.

11- Öğrencilerin adamızda aileleriyle beraber daha uzun süre kalmalarını sağlamak, hem üniversitelere, hem de devlete ve tüm kurum ve kuruluşlara çok büyük katkı sağlayacaktır.

Öğrenci yurt ve beslenme sorunlarının devlet tarafından çözülmesi gerekir. KYK yurtlarının artırılması ve devlet yemekhanelerinin kurulması, hem

öğrencilere hem de üniversitelere katkı koyacaktır.

Ev kiralarında devlet kontrolünde sınırlandırılması veya devlet desteğiyle daha uygun bir hale getirilmesi gerekir.

12-Üniversiteler arasında öğrenci kabul standartları uzlaşmış ilkeler doğrultusunda olmalı. Yabancı uyruklu öğrencilerin ya da TC kökenli öğrencilerin yatay geçiş koşulları tekrar değerlendirilmelidir.

13-Öğrencilerin ya da çalışanların muhaceret işlemleri daha kolaylaştırılmalıdır.

14-Öğretim Üyesi eksikliğini gidermek üzere kaliteli Lisansüstü programların açılması ve desteklenmesi gerekir.

15- Özel sektörde görev yapan çalışanların ödemelerinin yasal olarak 'güvence' altına alınması gerekir.

16-Çalışanların sigorta ve özlük hakları güvence altına alınıp, denetlenmelidir.

17-Standart iş güvencesi getirilip, Devlet okulları ile Özel Sektör arasında, maaşlarda 'standartlaşma' sağlanmalıdır.

18-Başka bir üniversitede çalışan bir akademisyen, sözleşmesi bitene kadar başka bir okula geçiş yapamamalıdır. Aksi takdirde tazminat ödemelidir.

19-Emekli olan profesörlerin adlarının 'aktif görev' yapmamalarına rağmen eğitim kadrolarında gösterilmesi yasaklanmalıdır. Zira yeni bir eleman alınmasına engel teşkil etmektedir.

20- Akademisyenlerin üye olduğu bir dernek, oda vb. 'Akademisyenler Birliği' kurulmalıdır.

21- KKTC içinde de TÜBİTAK gibi proje destekleme kurumu oluşturulmalıdır.

22- 'Tek Güvenlik Yasası' oluşturulmalıdır.

23-Spor Komplekslerinin artırılması gerekir.

24- Sigorta ve İhtiyat Sandığı primlerinin standartlaştırılması gerekir.

25-Üniversitelerin denetiminin güçlendirilerek sektörün zedelenmesinin önlenmesi gerekir.

26-Kıbrıs Üniversiteler Birliği'nin etkinliğinin artırılması gerekmektedir.

27- Üniversitelere elektrik ve su daha da indirimli verilmelidir.

**ÖZEL SEKTÖRÜ GÜÇLENDİRME
ZİRVESİ,**
09 Mayıs 2024, Concorde Hotel-Lefkoşa

TARIM VE HAYVANCILIK ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

Moderatör:
Kemal Öztürk

Katılımcılar:

Hüseyin Hürkal - Ziraat Yüksek
Mühendisi

Bahadır Mahmutoğlu - KT Esnaf ve
Zaaratkarlar Odası Temsilcisi

Erkut Uluçam - Ziraat Mühendisleri
Odası Başkanı

Burak Toksoy - Veteriner Hekimler
Birliğı temsilcisi

Mehmet Bardakçioğlu - Narenciye Alım
Satım

Ali Alioğlu - KT Narenciye Üreticileri
Birliğı Başkanı

Mehmet Sporcuoğlu - Muhasip

Raportör:

İlçen Eroğluer

Sonuçlar:

Tarım Vizyonu Ülkemizdeki mevcut kaynakları verimli kullanma, gıda güvenliği ve güvenilirliğini sağlama, kırsal kalkınmayı öncelik olarak alma ve kırsal kesimde üretim yapanların gelir düzeyini artırma temeli üzerinde kurulmalıdır.

A. Bitkisel Üretim.

1. Tarımsal alanların korunması yasa ile sağlanmalıdır.
2. Ülkemize özgü ve hayvansal üretimi de dikkate alan bitkisel üretim etkin planlanmalıdır. (Dane yerine, kaliteli kaba ot

üretimi etkin bir şekilde özendirilmelidir.)

3. Tarım Bilgi Sistemleri; üreticinin faydalanması ve tarımın planlı organize edilmesi üzerine şekillenmelidir.
4. Organik Tarım ve İyi Tarım uygulamaları desteklenmelidir.
5. Yenilenebilir Enerji kullanım imkanı özellikle geçimi sadece tarımsal üretimden olan üreticilerimize sağlanmalıdır. Maliyet düşürücü önemli bir kalem olan enerjinin uygun kullanımı hem üreticiye, hem tüketiciye olumlu yansımaktadır.

6. Doğrudan Gelir Destekleri yeniden değerlendirilmeli ve geçimini sadece tarımdan sağlayan üreticilerle diğer üreticiler arasında pozitif bir ayırım yapılmalıdır.
7. Tarımda sigortalama doğrudan geliri bu sektörde olan üreticilere parasız yapılmalıdır.
8. Tarımda birlik ve kooperatifler yönetime etkin bir şekilde katılmalıdır.
9. Üretimin sürekliliği için pazarlama ve arz güvenliği teşvik edilmelidir.
10. Ülkemiz toprak ve iklimine uygun tarımsal ürünlerimiz korunmalı, geliştirilmeli ve

katma değer yaratması için gerekli önlemler alınmalıdır. Tarıma dayalı sanayi özellikle teşvik edilmelidir. Bunun için ;

- a. Narenciye konsantresi, meyve suyu vb
- b. Zeytin sofralık, zeytin yağı, pirina yağı vb
- c. Harnup çerezlik işlenmiş olarak, harnup pekmezi, harnup unu, harnup çekirdeği. Harnup çekirdeğinin işlenmesi için yeni teknoloji
- d. Enginar konservesi ve turşusu sanayileşmelidir.
- e. Kıbrıs Patatesi sofralık ve sanayi tipi olarak

değerlendirilmeli.
Şözleşmeli üretim teşvik edilmelidir.

- f. Kolakas, gabbar gibi ürünler desteklenmelidir.
- g. Depoculuk ve donmuş ürün desteklenmelidir.

11. Yöresel Ürünler desteklenmeli, teşvik edilmeli ve korunmalıdır. Korunma aracı olarak tescil düşünülmelidir.

B. Hayvansal Üretim

12. Et ve Süt maliyetlerinde en önemli unsur hayvan beslenmesidir. Hayvan

beslenmesi uygun maliyetle yapılması halinde et ve süt maliyetleri düşecektir.

13. Hayvan beslemede ağırlıklı olarak ithal edilen hammaddelerden üretilen kesif yem kullanılmaktadır. Bu durum yem maliyetini artırmakta yem maliyetlerinin yüksekliği üretimi pahalı hale getirmektedir.

14. Kesif yemi oluşturan Ayçiçeği Tohumu Küspesi, Pamuk Tohumu Küspesi, Soya Fasulyesi Küspesi, Dane Mısır, Vitamin ve Minerallerin ithalatı uygun fiyata yapılması için gerekli önlemler alınmalıdır.

15. Hayvan beslemede kaba yem tüketimi artırılmalıdır. Bunun sağlanması için Türkiye'den gelen ve tarımsal sulamada kullanılacak su, yem bitkileri ekim alanında değerlendirilmelidir.
16. Süt hayvancılığının yanında kombine işletmeler ve/veya et hayvancılığı yaygınlaştırılmalıdır.
17. Plan, program ve geleceğe dönük projeksiyonlar oluşturabilmek adına istatistikî değerlendirmeler için tek bir veri tabanı oluşturulmalıdır.
18. Tüm paydaşların ve siyasi partilerin katılımı ve konsensüs Tarımın GELECEK 20 YIL HEDEFİ belirlenmeli, EYLEM PLANI hazırlanmalıdır. İcraat ve eleştiri bu temelde yapılmalıdır.
19. Küçükbaş hayvan sütünün sanayiye ulaşabilmesi için gereken fiyat politikaları ve etkin desteklemeler ivedilikle hayata geçirilmelidir. (Üretilen koyun ve keçi sütünün ancak %20'si sanayiye aktarılmaktadır)
20. Küçükbaş hayvancılıkta uygulanan ıslah çalışmasına önem vermekteyiz. Genetiği iyileştirilmiş hayvanların direk

olarak geçimini bu sektörden sağlayan üreticilere verilmesi ve çoğaltılması sağlanmalıdır.

21. Hellim üretimine yönelik küçükbaş hayvan sütü üretiminin artırılmasına yönelik çalışmalar yapıp, küçükbaş hayvan sütü soğuk olarak pazarlanmalıdır. Bunun için Soğuk zincir sütü ve soğutulmuş süt teşvik edilmelidir.
22. Sürü sağlığı ve biyogüvenlik önlemlerinin tüm ada bazında düşünülmesi, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile bu konularda kurumsal iş birliğinin geliştirilmesinin yararlı olacağı

değerlendirilmiştir. Sürü sağlığı ve biyogüvenlik önlemleri alınırken temel ilkenin; hastalıkları ülkeden ve sürüden uzak tutma önlemleri üzerinde yoğunlaştırılması gerekmektedir.

23. Hastalık izleme ve takip sistemleri geliştirilmelidir
24. Biyolojik çeşitliliğin korunması için koruma alanları veya yapay resifler oluşturulmalıdır.
25. Kalıntı izleme programları geliştirilmelidir.
26. Ülkemizde çığ süt fazlalığı varken et konusunda yetersizlik görülmektedir. Süt konusunda

üreticinin sütünü devamlı alan, kalite kontrolünü yapan, sınıflandıran ve zamanında ödeyen KKTC Süt Endüstrisi Kurumu (SÜTEK) varken et konusunda bunu söylemek mümkün değildir. SÜTEK Et ve Süt Kurumu olarak görev yapmalıdır.

27. SÜTEK'in Yönetim Kurulu yapısı değişmeli ilgili bakanlıktan sadece bir kişinin olacağı gerisi paydaş olan sivil toplum örgütleri temsilcilerinden oluşmalıdır.
28. Balıkçıların av araç, ekipman ve tekne sayısı ile bunların kapasite

ve donanımlarının (Av Gücü) artırılması. Ayrıca Endüstriyel avlanma yöntemlerine geçilmesine ilişkin planlanmaların yapılmalı ve genel olarak 40 metreden daha sığ alanlarda endüstriyel avcılığa müsaade edilmemesi gerekmektedir.

29. “Balıkçının Tanımı” yapılarak amatör ve profesyonel balıkçılığın ayrımı yapılmalıdır.
30. Arıcılık faaliyetlerini ekonomik işletmeciliğe dönüştürecek tedbirler alınmalıdır.

31. Kanatlı üretiminde ihracatı hedef alan yatırımlara izin verilmelidir.
32. Üretim girdilerini daha düşük maliyetle temin edecek kooperatifleşmenin yeniden yapılandırılması ve teşvik edilmesi gerekmektedir.